

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 AE DEN HAAG

Voortgezet Onderwijs
IPC 2650

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Datum 9 december 2013
Betreft Kamervragen van het lid Jasper van Dijk(SP)

Onze referentie
578120

Uw brief van
25 november 2013

Uw referentie
2013Z23028

Bijlagen
1

Hierbij zend ik u het antwoord op de vragen van het lid Jasper van Dijk (SP) van uw kamer aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over grote klassen.

De vragen werden mij toegezonden op 25 november bij uw brief met kenmerk 2013Z23028.

de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Sander Dekker

2013Z23028

Vragen van het lid Jasper van Dijk (SP) aan de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over grote klassen (ingezonden 25 november 2013).

1

Bent u bekend met de uitzending van EenVandaag waarin 41% van de middelbare scholieren zegt dat er teveel leerlingen in hun klas zitten om goed onderwijs te krijgen en 59% zegt dat de klas te groot is om nog goed onderwijs te krijgen?¹⁾ Wat is uw reactie op deze uitzending?

Ja, ik ben bekend met deze uitzending. Met de antwoorden op de volgende vragen reageer ik ook hierop.

2

Erkent u dat niet alleen leraren, maar ook leerlingen last hebben van de te grote klassen?

Als een klas te groot is, kan dat inderdaad voor zowel leerlingen als leraren vervelend zijn. Op de vraag wanneer een klas te groot is, is echter geen eenduidig antwoord te geven.

3

Welke invloed op de klassengrootte verwacht u van de invoering van het Passend Onderwijs, gezien het feit dat hiervoor geen extra gelden beschikbaar komen?

Met passend onderwijs krijgen samenwerkingsverbanden en scholen meer ruimte om eigen keuzes te maken en meer maatwerk te bieden aan kinderen. Eventuele gevolgen voor de groeps grootte zijn afhankelijk van die keuzes. Als scholen en samenwerkingsverbanden ervoor kiezen om minder leerlingen dan nu te verwijzen naar het speciaal onderwijs, ontstaat er meer financiële ruimte voor extra ondersteuning in het regulier onderwijs, bijvoorbeeld voor extra handen in de klas, het inrichten van speciale arrangementen of het kleiner maken van klassen. Dan zou passend onderwijs dus kunnen leiden tot kleinere groepen. In andere regio's, waar geen verschuiving van het speciaal naar het regulier onderwijs plaatsvindt, is het aannemelijk dat passend onderwijs geen invloed heeft op de groeps grootte.

4

Deelt u de mening dat schoolleiders soms noodgedwongen kiezen voor grotere klassen vanwege jarenlange stille bezuinigingen?²⁾

Het bedrag per leerling in het basisonderwijs is het afgelopen decennium alleen maar gestegen. Scholen krijgen voldoende geld om groepen van acceptabele omvang samen te stellen. De bekostiging van het basisonderwijs houdt rekening met 20 leerlingen in de onderbouw en 28 leerlingen in de bovenbouw. Naar mijn mening maken scholen over het algemeen verantwoorde keuzes bij de groepsindeling. Het afgelopen jaar werden de groepen in het PO gemiddeld een halve leerling groter (stijging van 22,8 naar 23,3 leerlingen per groep). Daaruit leid ik af dat scholen de afgelopen jaren iets scherpere keuzes zijn gaan maken bij de afweging van budget en inzet van personeel. Dat kan verschillende oorzaken hebben, zoals stijging van de personeelskosten (vergrijzing, bapo), omdat men rekening moest houden met krimp, of omdat in voorgaande jaren meer personeel in dienst was dan de bekostiging toeliet.

Ik ondersteun de scholen bij het investeren in de kwaliteit van het onderwijs en de professionaliteit van leraren en schoolleiders. Vanaf eind van dit jaar krijgen scholen extra financiële middelen om dit te stimuleren. Dit geeft scholen meer financiële armslag bij de integrale afweging voor de inzet van de bekostiging, of dat nu de groepsindeling, extra formatie, scholing of iets anders is.

5

Wie bepaalt op school de omvang van de klassengrootte? Op wat voor manier kunnen leerlingen, leraren en ouders invloed uitoefenen op de klassengrootte?

De omvang van de groepen en klassen wordt bepaald op schoolniveau. Schoolbesturen en schoolleiders maken hierin, in overleg met de medezeggenschapsraad, hun eigen afwegingen. Scholen kunnen op deze manier onderwijs op maat verzorgen door aan te sluiten bij de onderwijskundige visie, de prioriteiten van de school en de leerlingenpopulatie. Ook kiezen scholen ervoor om enkele grotere klassen samen te stellen om zo ook 'kleine' en daardoor relatief dure vakken te kunnen aanbieden. Het is van belang dat scholen de balans vinden tussen onderwijsaanbod en werkbaar aantal leerlingen in een klas. Leerlingen, leraren en ouders kunnen invloed uitoefenen op de klassengrootte door van zich te laten horen bij leraren en / of schoolleiding, bijvoorbeeld via de medezeggenschapsraad of in persoonlijk contact.

6

Erkent u dat schoolbestuurders (vanwege tekortschietende financiering) voor grotere klassen kunnen kiezen, zelfs als leraren, leerlingen en ouders dat niet willen?

Het bedrag dat scholen in het primair en voortgezet onderwijs per leerling ontvangen is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen en zal door investeringen van dit kabinet de komende jaren verder stijgen. Dit geeft scholen meer financiële armslag. De meeste scholen moeten inspelen op krimpende of groeiende leerlingaantallen, stijgende kosten, te lang doorlopende verplichtingen – bijvoorbeeld doordat te hoge personele lasten niet op tijd zijn afgebouwd – of een onevenwichtige verdeling van leerlingen over de leerjaren. Dit zijn specifieke ontwikkelingen waar de school zelf op moet sturen. De financiële deskundigheid van scholen is sterk verbeterd de afgelopen jaren. Er wordt steeds meer gewerkt met meerjarenbegrotingen en meerjaren formatieplannen. Scholen kijken vooruit en maken een verstandige financiële planning. Scholen constateren dan bijvoorbeeld dat het nodig is om te hoge personele lasten tijdig af te bouwen. Dat vraagt de nodige bestuurskracht. We zien dat scholen daarin verstandige keuzes maken.

Ik vind het van belang dat leraren, leerlingen en ouders beseffen dat de eindverantwoordelijkheid en daarbij ook de beslissing over de groepsgrootte ligt bij de schoolleiding en het schoolbestuur. Zij moeten, in overleg met de leraren en de medezeggenschapsraad, keuzes maken. Net als bij elke andere organisatie (of het nu een bedrijf, overheid, gezin of nutsinstelling is) worden ook voor scholen de mogelijkheden begrensd door de financiële ruimte die ze hebben. Deze financiële ruimte vormt een kader voor de beschikbare formatie en voor de keuzes die scholen kunnen maken. Daarbij moeten verschillende wensen tegen elkaar worden afgewogen, wensen ten aanzien van bijvoorbeeld het onderwijsaanbod, de leerlingpopulatie, de inrichting van het onderwijs, de grootte van de groepen en de samenstelling van het personeelsbestand.

Leraren, leerlingen en ouders kunnen zelf het initiatief nemen en van zich laten horen wanneer zij het gevoel hebben dat de omvang van een groep niet werkbaar is, maar daarbij is het wel van belang oog te hebben voor de verschillende wensen die tegen elkaar afgewogen worden. Zo richten sommige scholen bij bepaalde vakken wat grotere groepen in (met een acceptabel aantal leerlingen, maar misschien iets meer dan ideaal gevonden zou worden), om kleinere vakken aan te kunnen blijven bieden. Er zou ook voor gekozen kunnen worden om dergelijke vakken niet meer aan te bieden om zodoende kleinere groepen te kunnen samenstellen. Waar het om gaat is dat de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet om schooleigen keuzes te kunnen realiseren.

7

Is het niet erg makkelijk om te zeggen dat leerlingen het moeten 'laten merken' als het 'de spuigaten uitloopt'? Bij wie moeten zij dat laten merken en wat moeten zij doen als dit niets oplevert?³⁾

Mijn uitgangspunt is dat op klas- of schoolniveau gesignaleerd, besproken en zo nodig opgelost moet worden, wat op dat niveau gesignaleerd, besproken en opgelost kan worden. Een leerling of ouder kan eventuele problemen met de grootte van een groep eerst bespreekbaar maken bij de schoolleiding. Datzelfde geldt voor een leraar: als hij of zij knelpunten signaleert, bespreekt hij of zij dat eerst met collega's (misschien kunnen optimalere klassen worden samengesteld als er 'geschoven' wordt met leerlingen) en / of de schoolleiding. Indien er niet op klas- of schoolniveau tot een oplossing gekomen kan worden, kan een klachtencommissie of de inspectie worden ingeschakeld. Wanneer de *kwaliteit* van het onderwijs van het onderwijs in gevaar komt zal de onderwijsinspectie optreden.

8

Hoe groot is volgens u een klas van 'acceptabele omvang'? Wanneer is een klas dat niet meer?

Hierop is geen eenduidig antwoord te geven. Een rustige klas met 32 gemotiveerde leerlingen die worden onderwezen door een ervaren en goede docent, ondersteund door een onderwijsassistent, kan bijvoorbeeld als veel prettiger worden ervaren door zowel leerlingen als leraar, dan een chaotische klas met 18 ongemotiveerde leerlingen met een beginnend docent die nog niet goed orde kan houden. En een collegezaal-achtige setting met 50 leerlingen zou een acceptabele groepsgrootte kunnen zijn, terwijl voor praktijkvakken in het vmbo een groep van 10 tot 12

leerlingen groot is. Voor machinale houtbewerking en lassen gelden zelfs veiligheidsnormen (Arbowetgeving) en mag de groep maximaal 8 leerlingen bedragen.

9

Kunt u voorbeelden geven van een acceptabele klassengrootte in de verschillende leerjaren van het primair en voortgezet onderwijs? Is een 2-Havo klas met 32 leerlingen acceptabel? Is een Groep 3 met 28 leerlingen acceptabel?

Zie het antwoord op vraag 8. Een havo-2 klas met 32 leerlingen of een groep 3 met 28 leerlingen kan zeker acceptabel zijn, als dit past in de context en hiertoe wordt besloten op basis van professionele onderwijskundige keuzes op schoolniveau.

10

Deelt u de mening dat er in grote klassen minder mogelijkheden zijn om extra aandacht te besteden aan excellentie of aan leerlingen die om andere reden extra aandacht vragen?

Dat is niet per definitie het geval. Zo zijn er scholen die kiezen voor grotere klassen vanuit onderwijskundige overwegingen. Denk hierbij aan het in groepen uitvoeren van projecten op bijvoorbeeld leerwerkpleinen. In kleine groepen leren de leerlingen samenwerken en elkaar helpen. Ook kan er bijvoorbeeld voor worden gekozen om te starten in een grotere groep van bijvoorbeeld 35 leerlingen, waarin de leraar klassikale instructie verzorgt, waarna er in kleinere groepjes uiteengegaan wordt, waarin leerlingen onder begeleiding van de leraar of een onderwijsassistent zelf met de lesstof aan de slag gaan. Zo kan er *juist* extra aandacht besteed worden aan verschillen in capaciteit van leerlingen.

11

Hoe oordeelt u over het Burgerinitiatief van Leraren in Actie? Is dit niet het zoveelste bewijs dat het verkeerd gaat met de grote klassen in het onderwijs?⁴⁾

Ik begrijp dat leraren en ouders zich soms ongerust maken als kinderen in een erg grote klas zitten. Het is uiteraard het goed recht van leraren om een burgerinitiatief op te zetten. Het is van belang dat leraren van zich laten horen. Ik vind echter dat de leraren in gesprek zouden moeten gaan met hun eigen schoolleiding indien zij problemen ervaren. Op schoolniveau, in overleg tussen schoolleiding en leraren en tussen leraren onderling, wordt immers besloten over de omvang van klassen. Het is niet gewenst en ook niet mogelijk om dit vanuit Den Haag goed te organiseren. Dat zou ook een grote inbreuk betekenen in de vrijheid van scholen om vanuit eigen professionele overwegingen (zoals ten aanzien de onderwijskundige visie, het gewenste onderwijsaanbod, de leerlingpopulatie, de samenstelling van het lerarenteam) eigen keuzes te maken.

12

Bent u bereid mee te denken over een stappenplan om de (grootste) klassen kleiner te maken?

De samenstelling (en dus ook de omvang) van klassen en groepen is een verantwoordelijkheid op schoolniveau. Vanwege de grote diversiteit in omstandigheden en de autonomie van scholen ten aanzien van de inrichting van het onderwijs moet de groepsindeling aan de school worden overgelaten. Ik voel er niets voor deze verantwoordelijkheid bij de rijksoverheid te leggen. Wel kunnen good practices in kaart gebracht worden om scholen te ondersteunen met het samenstellen van groepen en klassen. Het rapport van Capgemini, dat als bijlage is meegezonden met mijn brief over groeps grootte in primair en voortgezet onderwijs (kenmerk 565560 d.d.9 december 2013), geeft enkele interessante voorbeelden.

¹⁾ http://1vjongerenpanel.eenvandaag.nl/uitslagen/47701/scholieren_te_grote_klas_om_goed_les_te_krijgen

²⁾ <http://poraad.nl/node/5668>

³⁾ http://1vjongerenpanel.eenvandaag.nl/uitslagen/47845/politieke_reacties_op_onderzoek_klassengrootte

⁴⁾ www.stopdeovervolleklassen.nl